

SEENESÖÖJAD LOODUSES

HOOGHÄND *ORCHESELLA FLAVESCENS*

Seentel on tähtis roll paljude loomade elus ning eriti tihedalt on seentega seotud palju selgrootuid loomi. Paljudele neist on seened põhitoiduks, paljudele lisatoiduks või elupaigaks. Väikestele seenesööjatele peab omakorda jahti palju olendeid, kes seega samuti on seentega üsna tihedalt seotud.

Seeni toiduks kasutatavate selgrootute hulgas on seliseid, kes on eelistavad kindlat liiki seeni kui ka selliseid, kes ei ole valivad. Eelistused on erinevad ka seen vanuse osas. Noortel, vanadel ja juba lagunevatel viljakehadel toimetab erinev selgrootute seltskond.

Hooghännad on tüüpilised ja väga arvukad kõdukihi ja mullaloomad. Eestis on erinevaid hooghännalisi üle 90 liigi ja paljud neist on tihedalt seotud seentega.

Hooghännad *Orchesella flavescens* ja kerashooghännad söövad kõdus seenehüüfe, sügiseti ka viljakehadel eoseid ja eoslehti.

KERASHOOGHÄND

KUST TULEVAD „SEENEUSSID“ JA KUHNAD KAOVAD?

Seentega on tihedalt seotud terve rea kahetiivaliste – sääskede ja kärbeste – elu. Nende vastsed elavad, toituvad ja kasvavad paljudes nii söögi- kui ka mürgiseentes ning me tunneme neid „seeneussidena“. Eesti seenemetsades võistleb seenekorjajaga üle saja liigi sääski, kellest enamus kuulub seenesääsklaste hulka, lisaks mõned karksääsklased ja talvesääsklased. Erinevaid seentes arenevaid kärbseliike on teada praegu ligi 40, enamus neist õiekärblased, päriskärblased ja ka väikesed kõdukärblased. Viimasena nimetatuid tunneme me ka äädikakärbestena, kes sügiseti sageli meie kodudes puu- ja aedviljadel toimetavad.

Emased sääsed ja kärbsed munevad peale paaritumist seene kübara alla või seene kannu sisse, kus koorunud vastsed nukkumiseni toituvad. Vastsed kasvavad ja arenevad väga kiiresti. Ei ole ju seene viljakeha väga pikaajaline. Sageli on vastseid koos väga palju. Kui vajalik suurus saavutatud, kukutavad nad end mulda, kus nukkuvad. Sääskedel toimub sageli moone ja valmikute väljalend juba sügisel ning talvituvad noored valmikud. Kärbestel talvitub enamasti nukk ja moonde läbinud noored kärbsed kooruvad kevadel. Seente viljakehade ilmudes otsib uus põlvkond taas seeni, kuhu poeta-da oma munad.

Niisiis ei ole „seeneussid“ ussid, vaid hoopis putukate vastsed.

Tasub meele pidada, et ussitavad ka inimese jaoks väga mürgised seened, nii et ussitamise alusel ei saa kuidagi otsustada, kas seen on meile söödav või mitte.

SEENESÄÄSKLASE VALMIK

SEENESÄÄSKLASE VASTSED, RAHVAKEELI SEENEUSSID

ÕIEKÄRBES *PEGOMYA* SP. MUNEb SUURE SIRMIKU KÜBARA ALLA. ÕIEKÄRBASTE VASTSED ELAVAD SAGELI KA PURAVIKES JA TATIKUTES

Seente olulisus putukate elus kajastub sageli ka putukate nimedes.

SEENETRIINUL ON ILUS NIMI JA VALMIKUL SILMATORKAV PUNA-MUST VÄLIMUS. TEMA TOIDUKS ON NII VALMIKUNA KUI VASTSEES TORIKUD, MURUMUNAD, ŠAMPINJONID JA ERINEVAD HALLITUSSEENED

Seentest toituvad mardikad on veel näiteks hiilakoorlased ja seenesultanid.

LÜHITIIBLANE *GYROPHAENA* SP. ESINDAB PEREKONDA, KUS KÕIK LIIGID SÖÖVAD SEENI EHK ON MÜKOFAGAID

LÜHITIIBLANE *BOLITOBIOUS* SP. ON RÖÖVLOOM, KES SÖÖB SEENTES TEGUTSEVAID HOOGHÄNDASID, PUTUKAID JA NENDE VASTSEID

RÖÖVLESTAD ON VÄGA SAGELI SEENEKÜBARATE ALL OMA SAAKI JAHTIMAS

SELLEL TANUSEENEL TUNGLEVAD ROHE- JA SINILIHAKÄRBSED. NEID ON SEENELE MEELITANUD LÖHN. SEEN PETAB RAPELÖHNAGA KÄRBSED ENDA JUURDE JA NII LEVITAVAD KÄRBSED TANUSEENE EOSEID. NATUKE SAAVAD KÄRBSED KA SEENT LIMPSIDA, KUID ROHKEM SUHET KÄRBSEL SELLE SEENEGA EI OLE. NENDE VASTSED EI SAA SELLES SEENES KASVADA

Enamus Eesti 85-st maismaateo liigist söövad muuhulgas ka seeni. Seeneniidistik pinnases ja lagunevas puidus oluline toiduallikas paljudele tigudele kevadest hilsügiseni. Seente viljakehadel kohtame sagedamini teetigulasi ja nälkjaid, aga ka teisi tigusid. Samuti söövad teod mingil määral samblikke, milles samuti seene osa on väga oluline.

KOLLANE TEETIGU SEENEL MAIUSTAMAS

MUST SEATIGU SEENEMETSAS

ORAV

Ka imetajate jaoks on seened hinnatud lisatoiduks. Seeni näksivad nii väikesed imetajad kui ka päris suured loomad. Seeni söövad meelsasti kaelushiir ja leethiir, kelle väikesi hambajälgi võib sageli pilvikute, tatikute ja puravike kübaratel näha. Pisut suuremad hambajäljed jäävad orava toidukorrast.

Ka metssiga, mäger, metskits ja karu söövad sügiseti vähesel määral seeni. Sea hea haistmise tõttu on kasutatud teda maa-aluste delikatessseente trühlvite leidmiseks.